

УТВЪРЖДАВАМ: ... ..
ДИРЕКТОР
М. НИКОВА

ПРОГРАМА ЗА ПРЕВЕНЦИЯ НА НАСИЛИЕТО И ТОРМОЗА
ВЪРХУ И МЕЖДУ УЧЕНИЦИТЕ НА 7. СУ ”СВ. СЕДМОЧИСЛЕНИЦИ”
ЗА УЧЕБНАТА 2022/2023 ГОДИНА
ПРИЕТА НА ПС С ПРОТОКОЛ № 12/12.09.2022 г.

I. Въведение

Настоящата програма за превенция на насилието в 7.СУ „Св. Седмочисленици“ за учебната 2022-2023г. е създадена в един труден и непредвидим в своето развитие период, както за България, така и за Европа и света, провокиран от световната пандемия COVID – 19. Вече трета година човечеството полага неимоверни усилия, за да противодейства на непознатия и бързо разпространяващ се вирус, който заразявайки милиони и отнемайки живота на милиони хора по целия свят все още е непобедим.

Образователната система в България, като основна социална сфера на общество ни бе сериозно засегната от пандемията и последвалите протиепидемични мерки. Учебните заведения през последните три години непрекъснато променяха формата на обучение, като за повечето деца и ученици често се преминаваше от присъствена форма в обучение в ОПЕС, като за някои ученици сумарно онлайн обучението продължи повече от година.

В началото на новата учебна 2022/2023г. усилията на ръководителите, експертите и педагогическите специалисти в образователната система са насочени към преодоляване на последствията от пандемията К-19. За целта от значение са мненията и заключенията на наши и чужди експерти, както и предупрежденията на ООН - за глобална криза с психичното здраве на хората, като особено тревожна е констатацията за въздействието на пандемията върху децата. Експерти – психолози у нас и в Европа отбелязват повишена тревожност сред децата, загуба на мотивация и страх от връщане в училище след локдаун и ОПЕС, констатира се и „международна епидемия“ от детски стрес.

Според психолозите пандемията е довела не само до загуба на мотивация за учене сред децата, но и до нов феномен – ученици, които отказват да се върнат присъствено на училище. Констатира се и повишена тревожност, емоционална неустойчивост при част от децата след завръщане в училище, както и загуба на умения за общуване и нежелание да се съблюдават училищните правила и като следствие в училищата се наблюдава повишена агресия във взаимоотношенията в училищната общност.

Подготовката за новата учебна 2022/2023г. в условията на всеобщата криза в България, както и в условията на неотминаващата пандемията COVID – 19, е истинско предизвикателство за всички образователни институции, в които, поне за сега, учебните занятия стартират в присъствена форма. Поставяйки грижата за живота и здравето на децата и всички участници в училищната общност на първо място, училищните ръководства са принудени да променят традиционната училищна среда, създавайки нова организация на учебно-възпитателния процес, съответно и нови правила за работа и взаимодействие на всички участници в образователния процес в училище.

Това, което притеснява най-вече ръководството и педагогическата колегия на 7. СУ “Св. Седмочисленици“ е как пандемията се е отразила и продължава да се отразява на психичното здраве на децата ни, чиито живот вече три години преминава в кризисна ситуация, в нетрадиционни условия на живот, съпроводжани от нови, строги и непознати за тях мерки и правила в училище, и извън него. За съжаление поведенческите и емоционалните реакции на децата в училищната среда, вследствие настъпилите драстичните промени в начина им на живот, трудно могат да бъдат предвидени.

На този етап изводът, който всички ангажирани в образователната система можем да направим е, че от нас се очакват изключителни усилия, мотивация и компетентности, защото образованието днес е образование, което ще се реализира и ще се развива по време и в условията на криза.

Настоящата програма има за цел да оказва подкрепа и да съдейства на Ръководството, на учителите и родителите да обединят усилията си и да действат съвместно в създаването на възможните благоприятни условия в училище, с оглед опазване живота и здравето на всички участници в учебния процес, както и предотвратяване на конфликтни ситуации, които биха провокирали прояви на агресия и тормоз върху и между учениците на територията на училището и извън нея.

Благоприятно влияние и съдействие върху изготвянето на програмата оказва участието на 7. СУ“ Св. Седмочисленици“, вече три години, в международната програма „Стъпки заедно“, въведена в България по инициатива на УНИЦЕФ и МОН. Програмата имаше за цел да обучи и даде на учителите разработен и действащ механизъм за социално и емоционално учене в клас, механизъм за създаване на сигурна училищна среда, с цел превенция на насилието и тормоза сред учениците в училище.

Политиките и дейностите, заложили в настоящата програма са основани на изводите от аналитични доклади от направените проучвания на насилието и тормоза върху и сред учениците от 7. СУ ”Св. Седмочисленици” от училищните психолози, както и от експертите на УНИЦЕФ. Взети под внимание са и резултатите от проведените от работната група на УНИЦЕФ - Фокус групи с учителите, родителите и учениците от всички образователни етапи.

Настоящата програма е част от управленческата стратегия за развитието на училището, която обхваща периода от учебната 2021/2022г. до учебната 2025/2026г.

II. Приоритети:

1. Обединяване усилията на всички участници в училищната общност, както и специализираните органи по защита правата и здравето на детето за създаване на сигурна училищна среда, в която живота и здравето на децата са максимално защитени в условията на пандемията COVID – 19;
2. Обединяване усилията на всички участници в училищната общност, както и специализирани органи по защита правата на детето в противодействие на асоциалното поведение и проявите на тормоз върху и между учениците;
3. Ясно определяне и разграничаване на отговорностите и задълженията на всички участници в училищната общност, както в дейностите по превенция, така и в дейностите при

интервенция в ситуации на проявление на различните форми на тормоз върху и между учениците на ниво клас, на ниво училище, както и проучване на сигналите за прояви на тормоз върху и от ученици на 7. СУ “Св. Седмочисленици“ на територията на училището и извън нея;

4. Утвърждаване на екипния принцип при строго определени правомощия на всички участници, имащи ангажименти в реализацията на настоящата програма на ниво училище, както и съблюдаване на задълженията на училището в съответствие с междуинституционалния план за превенция на насилието в училищата и повишаване сигурността в образователните институции.

5. Подготовка на учителите за идентифициране на белезите за насилие над децата, запознаването им с правата на органите за закрила на децата, формиране на уменията им да оценяват риска от насилие в семейството или от други физически лица, както и подготовката им за активно участие в превенцията на насилието на ниво клас, а при необходимост и съвместно участие с колеги в интервенция при ситуации на насилие в училището;

6. Съблюдаване на принципа на устойчивост, след приключване на програмата „ Стъпки заедно“ на УНИЦЕФ, който да осигури възможност с придобитите знания и умения учителите/кл. ръководители да продължават да прилагат усвоените методики за провеждането на работилниците по програмата, с цел стимулиране развитието на социално приемливо, зряло поведение и лична отговорност на децата/учениците за създаване на сигурна и защитена училищна среда, без насилие и тормоз. Усвояване и прилагане на метода „Възстановяване на ценността“ , при който учителите получават възможността да реагират на насилственото поведение на учениците, чрез промяна на ценностите и без санкции, е едно от постиженията на програмата;

7. Взаимодействие с УН и ОС, при възможност с Асоциация родители, с цел подобряване на взаимоотношенията с родителите и инициране на съвместни дейности по реализиране на настоящата програма.

8. Подобряване на взаимодействието със социалните институции по райони, ДПС, Агенция по закрила правата на детето, Фондация „Анимус“, ПИЦ по проблеми на наркоманията, за осъществяване целите на програмата;

III. Целта на настоящата програма:

На основание на направените проучвания на мнението и отношението на учениците и учителите, относно наличието на тормоз и агресия между и върху ученици в училището, да се определят приоритети в дейностите по превенция на насилието между и върху ученици в 7. СУ ”Св. Седмочисленици”. Програмата очертава механизмите, практиките и методите, и на основание методиката по програма “Стъпки заедно“ на УНИЦЕФ, ще се работи за социално и емоционално учене в клас и създаване на сигурна училищна среда, с цел противодействие на насилието и тормоза между и върху учениците.

С общите усилия между Агенцията по закрила на детето, Детска педагогическа стая, Училищният координатционен съвет за подкрепа на личностното развитие на децата и учениците, кл. ръководители, учителите и родителите, ще се създават условия за превенция на насилието и намаляване на тормоза върху и между децата/учениците в училище, семейството, и на улицата.

IV. Дейностите по програмата, ориентирани по направления:

1. Дейности на ниво клас:

1.1. **Превенцията на тормоза в клас** - включваща комплекс от мерки, които имат за цел ограничаване и/или елиминиране на предпоставките и рисковите фактори, допринасящи за насилие и тормоз, както и противодействащи за създаване на сигурна училищна среда:

- Разясняване/ежегодно/ на същността и разликата между понятията „насилие“, „тормоз“, „агресия“ и „шега“, както и провеждане на дискусии, относно наблюдаваните или възможните прояви на насилие и тормоз в клас/училище;
- Определяне ежегодно на правила на отношения в класа /морален кодекс, устав и др./, които се експонират на табла и се поставят на видно място в класната стая. Обсъждане и създаване на механизъм за контрол и санкциониране при неспазването на правилата ;
- Провеждане на тематични дискусии, решаване на казуси, ролеви игри, споделяне на опит, чрез които се поставят за обсъждане проблемите с насилието и тормоза, вълнуващи учениците. Чрез подходящо подбрани форми и методи за ангажиране на учениците в дискусиите се създава пространство за отработване на агресията чрез говорене, съответно осмисляне причините за агресивното поведение, както и необходимостта от познаване на понятието „емоционалната интелигентност“ и ползите от самоконтрол над поведението и проявите на емпатия;
- Приобщаване на децата към основните ценности на гражданското общество, чрез подходящи анализи на теми от учебното съдържание на обществените науки, които позволяват осмислянето на основните човешки ценности, както и теми, свързани с тормоза и насилието, с правата и закрилата на децата и човека в гражданското общество;
- Насърчаване на заетостта по интереси в извънкласни и извънучилищни дейности, включване на учениците в дейностите по национални и регионални програми и проекти, стимулиращи развитието на заложбите и талантите на децата/учениците;
- Усъвършенстване на уменията за комуникация и взаимодействие между учениците в училищната общност, с цел преодоляване на социалната изолация на ученици в рамките на класа и училището, изграждане на отношения на взаимно уважение, повишаване ролята на ученическото самоуправление;

1.2. Интервенциите – включват действия и мерки, които целят спиране и разрешаване на възникнала ситуация на тормоз, като се отчитат индивидуалните потребности на всяко дете, както и проучване на причините, довели до въвличане пряко или косвено в конфликтната ситуацията на всеки от участниците с прилагане принципа на уважение личността на детето/ученика.

Основни дейности:

- Осигуряване на личностна подкрепа на ученици, потърпевши или субекти на ученически тормоз;
- Проучване на причините за проявите на насилие в клас, чрез използване на адаптирани за целта български и международно признати методики за изучаване насилието в училищната среда и класната стая.
- Анализ на отношенията в класа, обсъждане на проявите на тормоз на ниво клас, изготвяне на общи мерки от всички в клас, прилагане на метода “възстановяване на ценността“ от програма „Стъпки заедно“;
- Провеждане срещи с родителите на потърпевшите от тормоз, както и със субекта, извършител на деянието, обсъждане на конфликта и съвместни решения за предотвратяване на проявите на тормоз в класа;
- Ангажиране на родителската общност с решаване на проблема с насилието върху и между учениците в клас;
- Обсъждане и гласуване на решение за налагане на санкции от ПС на ученици, системно прилагачи прояви на тормоз върху съучениците си, въпреки дейностите по превенция, реализирани в класа и училището;
- Мерки, включващи форми и методи като: индивидуална работа, работа по случай, системни консултации с учители, наставници, психолог, ПдС и други експерти за

работа с деца и ученици, както жертви, така и субекти на прояви на насилие и тормоз в училище.

2. Дейности на ниво училище:

2.1. Превенция на тормоза – включване на комплекс от мерки, които имат за цел ограничаване и/или елиминиране на предпоставките и рисковите фактори, допринасящи за насилие:

- Създаване на училищна комисия за превенция и справяне с насилието в състав: зам.-директор, психолог, ПдС, учители, родители, за учебната 2022/2023г.;
- Мотивиране на учителите за прилагане на механизмите, интерактивните методи за реализиране на работилниците на програма „Стъпки заедно“ на УНИЦЕФ, за създаване на сигурна училищна среда без насилие и тормоз между децата/учениците. Прилагане на разработените мерки за противодействие на училищния тормоз за учебната 2022/2023г.;
- Разработване на предложения за промени в Правилника за дейността на училището и обсъждането им с училищната общност на основание на проучването на проявите на тормоз през последните три учебни години, проведени с методиката на УНИЦЕФ. Обобщаването на установените ценности и правила по класове и включването им в училищния правилник.;
- Подобряване на дейностите по превенция на насилието в училище, чрез прилагане на съвременните достижения на психологическата наука. Провеждане на проучване на насилието и тормоза върху и между учениците в училището, изследване чрез репрезентативна извадка сред ученици от V-XII клас, с цел отчитане резултатите от прилагането на програмата „Стъпки заедно“ на УНИЦЕФ;
- Разнообразяване на ИИД, както и включване на училището в програми и проекти за развитие на личните и социалните умения на децата/учениците, с цел превенция на насилието и тормоза;
- Подобряване на системата за дежурства и контрол над онези зони в училищната сграда и двор, в които е установено, че най-често се констатира прояви на насилие и тормоз между учениците;
- Стимулиране на учениците да търсят подкрепа и съдействие за противодействие на проявите на насилие и тормоз, при гарантиране на конфиденциалността на споделената информация;
- Изграждане на неформална система за проучване на случаите на насилие и тормоз в училище, чрез: кутия за сигнали, доверено лице, телефон на доверието - за оказване съдействие и подкрепа на жертвите на насилие и тормоз;
- Обучение на ученици - доброволци по програма „Миротворци“ на УНИЦЕФ за прилагане на подхода - връстници обучават връстници, оказване подкрепа на нуждаещи се съученици. Включване на Ученическия парламент/съвет в инициране и реализиране на политики за противодействие на тормоза между учениците. Повишаване ролята на ученическото самоуправление за противодействие на тормоза в училище;
- Повишаване компетенциите на учителите за противодействие и справяне с тормоза в училище. Обучение на учителите и запознаването им с иновативни практики за противодействие на тормоза, осигуряването им с методическа подкрепа в помощ на дейностите за превенция на насилието и справяне с проблемни и критични ситуации на прояви на тормоз;

2.2. Интервенция на тормоза на ниво училище - дейности:

- Участие от страна на училищните органи за управление в разрешаване на случаи на насилие и тормоз, според приетите правила и пълномощия, съгласно нормативната уредва в образователната система;
- Проучване и анализиране на проявите на насилие, работа по случай, корекционно-възпитателна и методическа работа на кл. ръководител, учители, ПдС, психолози, родители, училищен екип за подкрепа на личностното развитие на учениците – жертви или субекти на насилие и тормоз;
- Привличане на родителите, както Обществения съвет и Училищното настоятелство при решаване на възникнали проблеми с прояви на тормоз. Провеждане на обучения/консултации на учители за подобряване на взаимоотношенията и взаимодействието в диадата учител – родител;
- Осигуряване на експертна подкрепа, чрез взаимодействие с външни на училището служби, организации и специалисти – Отделите ”Закрила на детето” към районите на Столична община, Агенция за закрила на детето, ДПС, Фондация „Анимус“ и др.;
- Обсъждане и решения на ПС, относно прилагане на санкции за системни прояви на насилие и тормоз в училище.

I. Обща информация за 7. СУ ”Св. Седмочисленици” , имаща отношение към изготвянето и приложението на настоящата програма:

През новата учебна 2022– 2023г. в 7. СУ ”Св. Седмочисленици” вече се обучават над 1300 ученици, на възраст от 6 до 19 години. Всички те идват от различни райони на столицата и между тях има сериозни социални различия. В определени паралелки не малък процент от учениците се отглеждат от един родител или близки роднини на семейството.

През последните години родителите отказват каквато и да е информация за семейното си положение и благосъстояние, професионална ангажираност, семейни проблеми, месторабота, дори за характерни особености на децата им, което не е в интерес на осъществявания учебно-възпитателен процес с децата/учениците в училище. Често се подават и неточни телефонни номера и адреси, което съществено затруднява реализацията на превантивните дейности в училището.

Липсата на информация за семейството, бита на учениците, както и липсата на съдействие и подкрепа от родителите, определено затруднява работата и често обезмисля както усилията, така и ресурсите, които училището влага в дейностите по превенция на насилието и тормоза между учениците в училище.

1. От проведените проучвания на проявите на тормоз в училището през последните години се очертаха следните рискови групи ученици, със склонности към насилие, с които трябва да се работи превантивно:

1.1. Децата със специални образователни потребности. В училището към началото на учебната 2022-2023г. те са 17, от тях 13 в начален етап, 4 в прогимназиален етап. Поради трудности в обучението и адаптацията в училищната общност, тези ученици най - често са жертва на тормоз и по-рядко субекти на агресивни прояви. Практиката от изминалите години показва, че могат да бъдат определени като ученици в риск, поради невъзможността да им се осигури постоянен надзор. Проблеми възникват поради спецификата на заболяванията им, най-вече поради спонтанните и непредсказуеми реакции.

1.2. Единични, изолирани случаи на деца/ученици с девиантно поведение извън училището, най-често поради липса на родителски контрол. За тези деца официална информация няма и не се предоставя от МВР. Училищното ръководство се информира едва след регистрацията им в ДПС. Тези деца са единични случаи, често са носители на специфично

поведение и с тях трябва да се работи в съответствие и синхрон с извънучилищните институции, които имат нормативно регламентирани задължения за работят с тях.

1.3. Деца и ученици – жертва на тормоз, в неговите различни форми на проявление. Това е най- голямата група от деца и ученици, над 35% от данните на проведеното проучване през учебната 2021/2022г., към които основно трябва да се насочат дейностите по програмата. Проблемът с тези деца е, че те трудно споделят и говорят за упражненото върху тях психическо или физическо насилие, трудно се идентифицират, страхувайки се от дискредитиране в ученическата общност.

1.4. Деца пострадали от насилие в дома, на обществени места извън училище. Това явление също е трудно за откриване и противодействие. Практиката показва, че тези деца, а дори и родителите крият проблема. Необходимо е умение за разпознаване на деца, подлагани в дома на физическо насилие, или преживели насилие извън дома, както и деликатна превантивна дейност за преодоляване на физическите и психически травми. Тези деца се консултират от психолози на експертно равнище;

1.5. Деца и ученици, често осъществяващи различни форми на тормоз върху съучениците си, най-вече като средство за себеутвърждаване. Това са учениците, които се нуждаят от личностна подкрепа, като по решение на КЕПЛР и съгласието на родителите, за всеки от тях може да се изготви индивидуален план за подкрепа, с цел преодоляване на агресивното поведение. Основен проблем при работа с учениците с прояви на насилие и тормоз върху съучениците си, е нежеланието на родителите за съвместна работа, както и стремежът им да омаловажават проявите на децата си.

II. Настоящата програма цели да осигури предоставянето на услуги за противодействие и превенция на насилието в училищната среда, като основно е насочена към констатираните рискови групи. Приоритетни групи на програмата през следващата учебна 2022/2023г. са:

1. Деца живеещи в семейства в неравностойно положение. Децата на самотни родители също са с висок риск за прояви на насилие. Често те живеят при лоши битови условия, семействата им са с по- ниски доходи, което ги поставя в неблагоприятни стартови позиции и се отразява на самочувствието им, на начина по който общуват с връстниците си. Висок е и рискът част от тези деца да са извършители на противообществени прояви, да проявяват склонност към прояви на агресия и насилие. Практиката и данните на специализираните институции показват, че висок процент от децата, склонни към упражняване на насилие към връстниците и към по-малките деца живеят в семейства в неравностойно положение.

2. Деца и ученици – жертви на тормоз, чиито брой е най-голям в училище. Отново, чрез използване на съвременни методики и инструментариуми ще се търси достъп и контакт с тези деца, както и чрез изследване на взаимоотношенията в клас, за да може да се осъществи полезна превантивна дейност, с цел формиране на поведенчески механизми за отреагиране, както и създаване на сигурна среда за противодействие на тормоза, упражняван върху тях;

3. Деца с увреждания. Това е една разнообразна и сложна целева група, тъй като обединява деца с физически, умствени, комбинирани, психически и сензорни проблеми. Водеща причина тези деца често да са жертви на насилие, или да проявяват насилие, е здравословното им състояние. Те са добре познати и превантивната работа с тях трябва да е постоянна.

4. Деца с отклоняващо се /девиантно/ поведение. Техният брой не е голям, ако се съди по забележките и наложените санкции в училище. Тази група най-често проявява насилие и тормоз по отношение на другите ученици. Целта е своевременното разпознаване на тези деца/ученици и превенция на противообщественото им поведение, както консултиране, изготвяне на план за личностна подкрепа, при необходимост оказване подкрепа и на семействата им. Задължително е да

се проучи и да се работи със социалното обкръжение на тези деца, да се използват всички фактори на въздействие в превантивната дейност;

III. Основни принципи на програмата:

Намеса в живота на децата се допуска на основата на следните принципи:

- Зачитане и уважение на личността на детето;
- Осигуряване по най-добрия начин зачитане на интересите на детето;
- Правото му да бъде подготвено за самостоятелен живот в обществото и да бъде възпитано в дух на мир, достойнство, толерантност, свобода, равенство и солидарност;
- Пълноценно общуване, социализация, социална адаптация и интеграция, самоконтрол, грижа и отговорност за собствения живот и личностно израстване, постигане на социална зрялост при младежите;
- Формиране на нагласи за толерантно отношение и приемане на различията;
- Запознаване с модела на конструктивно поведение при конфликт; формиране на умения за противопоставяне в конфликтна ситуация при общуване;
- Да бъде осигурено правото му да изразява свободно собствените си възгледи по всички въпроси, отнасящи се до него;
- Осигуряване правото му на жизнен стандарт, съответстващ на нуждите на неговото физическо, умствено, духовно, морално и социално развитие;
- Насърчаване редовното му присъствие в училище и намаляване риска от напускане на училище.

IV. Основни задачи на програмата:

- Подготовка на учителите за работа по настоящата програма. Ежегодно инструктиране на учителите за разпознаване на видовете насилие, за разпознаване жертвите на различните видове насилие, както и за формите, методите и психологическите механизми за превенция и противодействието на насилието срещу и между децата.
- Повишаване качеството на услугите, предоставяни на деца в риск, склонни към прояви на насилие, като се използва индивидуален подход и се осигури личностна подкрепа за всяко дете, нуждаещо се от закрила, или превенция;
- Свеждане до минимум на проявите на агресия и насилие между учениците, чрез постоянен контрол, както и запознаване на децата с формите на насилие и защита от насилието в училище;
- Превенция на различните рискови групи деца, чрез предоставяне на подходящи услуги в училище от учители, кл. ръководители и ПдС;
- Повишаване осведомеността на децата и техните семейства, относно проблема насилие и стимулиране на активното им участие в противодействие на явлението. Периодично провеждане на анкета сред учениците за своевременно идентифициране на проявите на агресия в училище;
- Ежегодно актуализиране на програмата, съобразно потребностите от превантивна дейност, както и превенция на насилието сред учениците на 7. СУ ”Св. Седмочисленици”.

За реализиране на настоящата програма е разработен специален механизъм, определящ процедурите, практиките и отговорностите по реализацията на настоящата програма, който е неразделна част от програмата.

Изготвил, УКПШТМН

Механизъм

за противодействие на насилието и тормоза върху и между учениците в училище за учебната 2022 - 2023 г.

НАПРАВЛЕНИЕ	№	Дейност	Отговорници, време и срок:	Съвместно с:	Очаквани резултати
1	2	3	4	5	6
I.Превантивни мерки за предотвратяване и противодействие на тормоза в училище за уч. 2022/2023г.:	1.	Запознаване на педагогическия и непедагогическия персонал, Училищно настоятелство, Обществен съвет, Ученически съвет с политиката и дейностите, заложиени в програмата за превенция на тормоза;	Ръководство IX.2022г..	ПС, ЕКК, УН, ОС, УС,	Информираност относно програмата, и правилата за превенция на насилието и тормоза.Запознаване със задълженията по спазването им от всички участници в Училищната общност;
1.1.Запознаване на училищната общност с планираните дейности за противодействие на тормоза и създаване на сигурна среда в училище;	2-	Утвърждаване на Комисия за противодействие на тормоза /КПТ/ в училище, включваща представители на трите етапа, която ще организира, ръководи и отчита реализираните дейности по програмата;	Ръководство, Гл.учители, Учители, Психолог, ПдС, Зав. ЕКК; IX- X.2022г..	ПС, Зам.-директори; Гл.учители; Председател на КПТ; Учители;	Запознаване на училищната общност с училищните регулаторни документи и длъжностните лица от КПТ; Създаване на организация за реализиране на политики и разпределение на отговорностите;
1.2. Актуализиране нормативните документи на училището, имащи отношение към реализирането на програмата и дейностите по превенция на насилието и тормоза:	3	Включване в училищния правилник на общи правила, за превенция на насилието и тормоза, предложени от учениците; Отразяване в регулаторните документи на нови мерки и политики по отношение на превенцията на насилието и тормоза в училище;	Ръководство, Гл.учители, Зав. ЕКК; IX- X.2022г..	ПС, Зам.-директори; Гл.учители, Председател на КПТ;	Информираност за новите правила в Училищния правилник по отношение на превенцията на насилието и тормоза; Запознаване с правата, задълженията и отговорностите на всички участници в Училищната общност;
1.3. Запознаване на новопостъпилите ученици от V и VIII с целите и задачите на	4.	Срещи и запознаване на ученици с програмата и с предстоящите дейности, цели и очакваните крайни	ЧК – Кл.ръководители; Учители; Психолог и	Ментори по програмата.	Мотивация, подготовка и готовност за работа по програмата; Яснота по отношение

<p>програмата „Стъпки заедно“ на УНИЦЕФ/МОН. Подготовка на учители, които не са подготвени за работа по програмата, но имат желание да я прилагат; Провеждане на обучителен семинар по артпедагогика, чиито техники могат да се ползват за дейности по програмата;</p>		<p>резултати; Запознаване с дейностите в „работилниците на класа“, включващи интерактивни форми и методи на работа по програмата; Съдействие на учители, които не са подготвени да работят по програмата, но имат желание за това;</p>	<p>ПдС; IX- XI.2022г..</p>	<p>на формите и методите на работа в работилниците на класа; Използване на иновативни и интерактивни форми и методи на работа в класа, стимулиращи интереса и ангажиращи учениците за активно участие в програмата;</p>	
<p>1.4. Запознаване с програма „Миротворци” и групата за подкрепа на връстници; Цел: Използване познанията, уменията и опита на децата да помагат на онези връстници – жертви на насилие и тормоз, които имат нужда от подкрепа:</p>	<p>5.</p>	<p>1.Запознаване на учениците V-XI клас с програмата; 1.Сформиране на група от ученици доброволци, имащи желание да осъществяват подкрепа на ученици, жертви на насилие и тормоз; 2.Координиране и планиране на дейностите на Миротворците за оказване на подкрепа;</p>	<p>Ръководство, кл. ръководители, Ал.Джанкушев а, Н.Събева - координатори на групата на Миротворците; ПдС и психолог IX .2022г. VI.2023г</p>	<p>Координатори по програмата в училище: Психолог; ПдС</p>	<p>Съдействие на миротворците да развият социални умения и отговорности, както и познание за себе си и другите; Подготовка на миротворците да оказват подкрепа на деца/ученици, подложени на тормоз и деца/ученици извършващи насилие и тормоз;</p>
<p>1.5.Партньорство с родители по реализиране на програмата. Цел: Привличане на родителите като активен участник в дейностите по превенция на насилието и тормоза;</p>	<p>6.</p>	<p>Работни срещи на учителите с родители</p>	<p>Ръководство; Учители; Родители IX .2022. VI.2023г.</p>	<p>Координатори по програмата в училище – психолог, ПдС</p>	<p>Подобряване комуникацията в диадата учител – родител и повишаване ефективността на участието на родителите в реализиране на програмата;</p>
<p>1.5. Стартиране на програмата: По-добро запознаване на учениците с понятията „насилие” и „тормоз”, видовете насилие и тормоз, както и повишаване на чувствителността им по отношение на проявите на тормоз. Формулиране на ценностите на класа;</p>	<p>7.</p>	<p>Провеждане на дискусии и интерактивни методи за постигане на консенсус по отношение на отговорите на въпросите: 1.Какво представлява насилственото поведение? 2.Каква е разликата между насилие, тормоз и шега? 3. Кое е нежеланото</p>	<p>ЧК-Кл. ръководители, учители, психолог и ПдС; IX –XI.2022г..</p>	<p>Съдействие на ПдС и психолог, Учители, работили по програмата;</p>	<p>Формиране на компетенции, относно разпознаване на проявите на тормоз, насилие и шега; Формиране на желаното и нежеланото поведение в клас; Определяне на ценности на класа; Изграждане умение за самоконтрол, умение за общуване,</p>

		поведение в класната стая – насилственото поведение ? 4. Каква е разликата между насилственото поведение/обидни думи/ и шегата? 5. Финализиране на дискусията и определяне на желаното, ценно поведение в клас – извеждане на ценности на класа:			без насилие и тормоз. Формира не умение за анализ и разбиране на причините, водещи към насилие и тормоз. Мотивиране на учениците за участие в следващите етапи на програмата;
1.6. Стартране на дейности по работилница № 2. Цел:повишаване на информираността за това колко е важно да се спазват ценностите и правилата за защита на учениците от тормоз.	8.	Провеждане на дискусии и интерактивни методи в ЧК, относно: 1.Кои са желаните и нежеланите форми на поведение в класа? 2.Каква е ролята на правилата и за какво са ни нужни в класната стая и в училище? 3. Формулиране на Правила за поведение, с които може да се предотврати или спре насилието и тормозът в кл.стая? 4.Какви трябва и могат да бъдат последиците от нарушаване на правилата в кл.стая?	ЧК-Кл. ръководи-тели, учители психолог, ПдС, IX –XI.2022г..	Съдействие ПдС, Психолог, Учители, работили по програмата	Формиране на ключови компетенции: работа в екип, участие в решаване на общи проблеми, умение за общуване. Определяне на правилата, свързани с формите на поведение, които учениците не желаят да виждат в класа, както и определяне последиците при нарушаването на правилата. Изготвяне на 3 табла за кл.стая: -Ценности, които подкрепят; -Правила; -Последици.
2.Насоки за работилници на класа за социални и емоционални умения. Цел: Да познават и анализират причините за избор на поведението си, съответно в роля на: насилник, потърпевш и наблюдател в ситуация на тормоз и насилие над другите. Причини за избор на всяка от ролите;	9.	Дискусии и интерактивни форми на работа за придобиване на: 1.По-ясна картина на случващото се в триъгълника насилници-потърпевши-наблюдатели; 2.Формиране желание за промяна в начина на реагиране в ситуация на насилие у всички участници;	Кл.ръководи-тели; Учители;- ПдС/психолог; -УКППТН; X –XII.2022г..	Съдействие от ПдС, Психолог, Учители, работили по програмата;	Повишаване на отговорността за избор на поведение. Умение за самозащитата и противодействие при среща с прояви на тормоз/насилие; Изграждане на умения за общуване и съблюдаване на ценностите на общността на класа;
2.1.Тема 1: Как се появява лошото	10	Дискусия и интерактивни методи за	Кл.ръководи-тели;	Съдействи-вие от	Осъзнаване от учениците:

<p>отношение. Цел: Да се разберат причините, мотивите и чувствата, както и връзката между тях, водещи към проявите на насилие, системен тормоз/унижение и контрол над другите/. Да се разграничи играта и шегата от обидата:</p>		<p>обсъждане на въпросите: 1. Как емоциите/срам, страх, тъга, притеснение, радост, изненада, тревогите и др./ ръководят поведението ни? 2. Защо крием чувствата си? 3. Какво постигаме като се подиграваме на чувствата на другите? 4. Кой емоции могат да ни накарат да се държим зле с другите и кои не?</p>	<p>Учители;- ПдС/психолог; Учители; м.01.2023г.</p>	<p>ПдС/психолози, Учители, работили по темите в работилницата;</p>	<p>- че нуждата да се чувстват силни и да контролират другите ги привлича към насилието; - насилието им дава измамно чувство за сигурност и сила; - чувството за власт и доминиране, с цел насаждане страх у някого, е признак, че дълбоко в себе си сме несигурни и недоверчиви и се нуждаем от подкрепа;</p>
<p>2.2.Тема 2: Как се реагира на лошото отношение. Цел: Учениците да осъзнаят: -чувствата на онези, които страдат; -да имат отношение към гнева си и какво правят с него; -да познават реакциите на участниците в ситуация на тормоз; - да имат смелост да противодействат адекватно в ситуация на тормоз;</p>	<p align="center">11</p>	<p>2.2. Дискусии и интерактивни методи за търсене отговор на въпросите: 1. Как отвърждаме на подигравките и агресията на съученици, когато сме сами и не можем да ги спрем? 2. Кога се затваряме и страдаме? 3. Как и кога можем да спрем тези, които ни тормозят?</p>	<p>Кл.ръководители; Учители;- ПдС/психолози; М.П.2023г.</p>	<p>Съдействие от ПдС/психолози, Учители, работили по програмата;</p>	<p>Извеждане на заключения от дискусиите: -всеки се ядосва по различен начин и с различна сила; -често гневът завладява и се бунтуваш срещу друг ученик за да отмъстиш „око за око“; -ако не харесваме насилието, намираме начин да се - противопоставим; Какво поведение да изберем в ситуация на насилие и тормоз;</p>
<p>2.3.Тема 3: Как учениците се възстановяват от лошото отношение. Цел: Да се осъзнае необходимостта от собственото самоуважение и вътрешната сила на самоувереността и личната стойност. Да се изгради стратегия за подкрепа и самопомощ в трудни ситуации:</p>	<p align="center">12</p>	<p>2.3. Дискусии и интерактивни методи по следните въпроси: 1.Какво носим в себе си, което може да ни даде самочувствие? 2.Какво ни кара да се чувстваме добре и приети от съучениците? 3. Какво ни кара да се смеем, обичаме? 4. Колко често правим искрени комплименти на съучениците си?</p>	<p>ЧК; Кл.ръководители; Учители;- ПдС/психолог; I.2023. – м.П.2023г.</p>	<p>Съдействие от ПдС/психолози, Учители, работили по темите;</p>	<p>Формиране умения у учениците: -да изслушват другите, което може да бъде ценно преживяване; - да правят комплименти и да казват, когато харесват нещо; - да знаят силата на усмивката; - да обичат себе си; - да знаят как да се защитават;</p>

2.4.Тема 4: Каква отговорност носят учениците за своето поведение. Цели: Да са искрени в отношението си към другите и да знаят, че хората са различни; -Да осъзнаят, че групата може да упражнява натиск и лошо въздействие ; -Да разберат, че всеки носи отговорност за собственото си поведение; -Да познават разликата между отговорност и вина;	13	Дискусия и интерактивни методи по въпросите: 1.Умеете ли да изслушвате другите, усмихвате ли им се? 2. Как показвате на другите, че сте част от класа? 3.Сещате ли се за ситуации, когато сте изключил някого, който е различен, или някой Ви е изключил, защото сте различен? 4.Кои са символите за рая и ада в нашата култура? 5.Кой носи отговорност в конфликтна ситуация?	ЧК; Кл.ръководители; Учители;- ПдС/психолози; и; Ментори от УНИЦЕФ; м.ІІІ.2023г	Съдействие от ПдС/психолози, Учители, работили по темите;	Формиране на знания и умения за общуване, за работа в екип, за умението да правиш избори и носиш отговорност; Формиране на убеждение: -Всеки човек създава собствен рай и ад тук на земята в зависимост от това как се отнася с другите хора. Тези, които се научават да дават на другите, създават рай за себе си, а онези, които не го правят, създават ад за себе си;
2.5. Тема 5. Кой съм аз? Цели: Укрепване и развитие у учениците на положителната представа за себе си и самоуважението; -Осъзнаване, че подигравките и унижението пречат да бъдат себе си и пречат да развият своето себеуважение и самочувствие; - Да осъзнаят кои са и да приемат себе си такива, каквито са;	14	Дискусия и обсъждане на въпросите: 1. Избройте пет качества, които харесвате в себе си? 2.Обсъждане на ситуации в които ученикът се е чувствал унижен, обвинен или защитен? 3.Как се чувстват, когато ги критикуват за това, което са? 4. Търсене на отговор – какъв съм аз в действителност?	ЧК; Кл.ръководители; Учители;- ПдС/психолози; и; Ментори от УНИЦЕФ; м. ІІІ.2023г	Съдействие от ПдС/психолози, Учители, работили по темите;	- Формиране на умение за: - себепознание, себевъзприятие и себеуважение; -познаване на собствените си положителни страни и изграждане на самочувствие; -умение да правиш избори на поведение в съответствие с собствените си ценности и тези на общността от която си част;
2.6. Тема 6. Нормално ли е да си емоционален. Цели: Да се развие умение за: -познаване на човешките емоции; -познаване на собствените емоции; -да се споделят лични чувства и да се приемат емоциите на другите. -Да се проявява емпатия и да се подкрепят емоциите на другите.	15	-Дейности и интерактивни методи за: - разпознаване емоциите на тези, които проявяват тормоз, на тези които търпят тормоз и на наблюдателите; -как се контролират емоциите, какво е емоционална интелигентност и защо е от значение за всеки човек в общността;	ЧК; Кл.ръководители; Учители; ПдС психолог; м.ІV.2023г.	Съдействие от ПдС/психолози, Учители, работили по темите;	Формиране на знания и умения за: -познаване на човешките емоции и контрола върху тях; -необходимост от емпатия към другите от общността; -разбиране и осъзнаване на необходимостта от емоционална интелигентност в отношенията ни с хората в обкръжаващата ни среда;

3. Усъвършенстване на системата за контрол за: -изпълнение на дейностите по програмата; - спазване на определените правила и ценности за превенция на насилието и тормоза; -създаване на сигурна училищна среда: -изграждане на система за информираност за случаите на тормоз: кутия за сигнали, ПдС, психолог, учители, телефон на доверието;	16	Създаване условия за изпълнение на дейностите по програмата; -Изготвяне на график за дежурства в училищните пространства; -Стриктно прилагане на процедурите, заложи в училищния правилник, относно контрола и санкциите на проявите на насилието и тормоз в училище; -Създаване на единен регистър на отделните прояви на тормоз в училище;	Ръководство; УКППТУ Кл.ръководители; Учители; ПдС психолог; м.Х.2022г. – м. VI.2023г.	ДПС/МВР РКППТУ ДСП	Участие на всички от Училищната общност в дейностите по: -изпълнение на програмата за създаване на сигурна училищна среда без насилие и тормоз; -в контрола на спазване на Училищния правилник; - нетърпимост и бързо реагиране в, съответствие с УП, при констатиране на прояви на насилие и тормоз от ученици на училището;
4. Участие в образователни онлайн форуми по проблеми на насилието и тормоза; Поддържане контакти с училищата, работещи по програмата”Стъпки заедно” на УНИЦЕФ, обмяна на опит;	17	Обмяна на опит, на добри практики между училищата, както и реализираните дейности с групите на миротворците; Създаване на контакти за бъдещо сътрудничество между Ръководства, учители и ученици;	Ръководство, КППТ; Кл.ръководители; Учители; Целогодишно;	Зам.- директори; Гл. учители; Учители; Психолози, ПдС;	Подобряване на взаимоотношенията и постигане на взаимодействие между училищни институции за по-успешно решаване на общи проблеми, обмяна на успешни училищни политики и практики в настоящето и за бъдещето;
5. Заключителен отчет, анализ и оценка на ефективността от приложението на програмата за превенция „Стъпки заедно“ в 7.СУ”Св.Седмочисленици”: Цел: Утвърждаване на нови и положителни практики и дейности в превенцията на тормоза и насилието. Изготвяне на препоръки за усъвършенстване дейностите по прилагане на	19	1.Изготвяне отчети от кл.ръководители, гл.учители, КС за резултатите от реализираните дейностите по програмата в отделните класове, етапи, оценка на постиженията и отбелязване на трудностите; 2.Запознаване на ПС, УН и ОС с отчетните доклади по програмата; 3. Отчитане постиженията и трудностите по реализиране на дейностите по програмата в отделните етапи;	Кл.ръководители, Гл.учители, Координационен съвет; Ръководство;	Съдействие от експерти и ментори на програмата „Стъпки заедно“;	Свеждане до възможния минимум на проявите на насилие и тормоз в училището; Подобряване на взаимоотношенията и уменията за общуване на учениците, както и самоконтрола; Оказване подкрепа за всички ученици : потърпевши и извършители на прояви на насилие и тормоз . Прилагане на нов метод за корекцианно поведение „възстановяване на ценности” и отчитане

програмата за превенция на насилието и тормоза сред учениците през следващата учебна година:		4.Информация за общия брой на констатирани проявите на тормоз и анализ на причините;			на неговата ефективност за бъдещо приложение;. Намалване до минимум на санкциите за прояви на насилие и тормоз; Изграждане на сигурна училищна среда без насилие.
---	--	--	--	--	---

Заб. Разработените и заложените в програмата и механизма форми, методи, практики и т.н. са прогнозни и подлежат на промяна или отмяна, както и замяна с нови в хода на учебната година, в зависимост от настъпили промени в обективните фактори и обстоятелства, които биха могли да възпрепятстват реализирането и изпълнението на програмата и нейният механизъм за приложение.

Програмата и механизмът са актуализирани в началото на учебната 2022/2023г. , и са приети на заседание на ПС с протокол № 12/12.09.2022г. г.

Изготвил: УКПШТМН